

**Миразизова Шахноза Улуғбековна -
Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси
хузуридаги Кадрлар малакасини ошириш ва статистик
тадқиқотлар институти докторанти**

ЎЗБЕКИСТОНДА АҲОЛИ БАНДЛИГИДАГИ ЎЗГАРИШ ЖАРАЁНЛАРИНИ СТАТИСТИК БАҲОЛАШ

Аннотация. Мақолада бугунги кунда жаҳон миқёсида шакланган ва тараққиётнинг муайян даврларида амал қилувчи бандлик моделларининг моҳияти ва ўзига хос жиҳатларини ўрганиш асосида бугунги кунда меҳнат бозорида юзага келаётган ўзгариш қонуниятлари борасидаги изланишлар баён қилинган. Тадқиқотда мамлакатимиз ҳудудларида аҳоли бандлигининг ҳудудий ҳолатига таъсир кўрсатувчи омиллар таъсирини ҳудудларни бандлик даражасига кўра гуруҳлаш орқали иқтисодий-статистик таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: меҳнат бозори, иқтисодий фаол аҳоли, бандлик, бандлик моделлари, бандликнинг классик назарияси, Кейнс модели, индустриал ва постиндустриал модель, меҳнат ресурслари, бандликка таъсир этувчи омиллар.

**Миразизова Шахноза Улуғбековна -
Государственный комитет по статистике Республики
Узбекистан Обучение персонала и статистика
исследовательский институт докторант**

ПРОЦЕССЫ ИЗМЕНЕНИЯ ЗАНЯТОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ СТАТИСТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА

Аннотация. В статье описываются исследования закономерностей изменений, происходящих в настоящее время на рынке труда на основе изучения сущности и особенностей моделей занятости, формирующихся в глобальном масштабе и действующих в определенные периоды развития. В ходе исследования влияние факторов, влияющих на территориальный статус занятости в регионах нашей страны, проанализировано экономико-статистически путем на основе группировки регионов по уровню занятости.

Ключевые слова: рынок труда, экономически активное население, занятость, модели занятости, классическая теория занятости, Кейнсианская модель, индустриальная и постиндустриальная модель, трудовые ресурсы, факторы, влияющие на занятость.

**Миразизова Шахноза Улуғбековна -
State Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan
Personnel training and statistics
research institute doctoral student**

EMPLOYMENT CHANGE PROCESSES IN UZBEKISTAN STATISTICAL ASSESSMENT

Abstract. The article describes the study of the patterns of changes currently occurring in the labor market based on the study of the nature and features of employment models that are formed on a global scale and operate in certain periods of development. In the course of the study, the influence of factors affecting the territorial status of employment in the regions of the country is analyzed economically and statistically based on the grouping of regions by the level of employment.

Key words: labor market, economically active population, employment, employment models, classical employment theory, Keynesian model, industrial and post-industrial model, labor resources, factors affecting employment.

Кириш. Мамлакатимизда аҳоли бандлигини таъминлаш, бандлик даражасини ошириш ҳамда унга таъсир этувчи омилларни бошқаришда меҳнат бозоридаги ўзгаришлар тенденцияларини иқтисодий-статистик ўрганиш муҳим ҳисобланади. Жаҳон меҳнат бозорида юз бераётган глобал ўзгаришлар таъсирида бандлик моделларида ҳам ўзгаришлар юз бермоқда. Меҳнат бозоридаги глобал ўзгаришларнинг асосий жиҳатлари илмий-техника тараққиётининг тобора ривожланиб бориши билан изоҳланиб, у меҳнат бозорининг таркиби ҳамда меҳ-

нат ресурсларининг малакасига қўйиладиган талабларнинг жиддий ўзгаришига олиб келади. Шу нуқтаи назардан, глобал ҳамда миллий иқтисодиётда юз бераётган асосий ўзгаришларнинг хусусиятларидан келиб чиқиб, бандлик моделларида юзага келаётган ўзгаришлар ва ривожланиш йўналишларини тадқиқ этишнинг аҳамияти ортиб бормоқда.

Бугунги кунда миллий меҳнат бозоридаги муносабатларни тартибга солиш жараёнида Ўзбекистон Республикасининг “Аҳоли бандлиги тўғрисида”ги қонуни[1] ҳамда Ўзбекистон

Республикасининг Меҳнат Кодекси[2] муҳим ҳуқуқий база ҳисобланади. Кўрсатиб ўтилган норматив қонун ҳужжатларида ишсизлик, бандлик, иш билан бандлик шаклини танлаш ҳуқуқи, ишсизликдан ижтимоий ҳимоя қилиш кафолатлари эътироф этилган. Амалда мамлакатимиз меҳнат бозоридаги муносабатларни тартибга солиш ҳуқуқий-меъёрий базанинг етарли даражада шаклланганлигига қарамай, ҳар йили ўртача 1,5 миллион одамни ишга жойлаштиришга эҳтиёж мавжуд бўлган ҳолда мавжуд эҳтиёжнинг атиги 30-45 фоизи ишга жойлаштирилмоқда. Ушбу ҳолат миллий меҳнат бозори ва унинг инфратузилмасини мутаносиб ҳолда ривожланишини таъминлаш, ишсизлик даражасини камайтириш масаласига алоҳида эътибор қаратишни тақозо этади. Айниқса, жаҳон миқёсида 2019 йил декабридан бошланган ва бугунги кунда давом этаётган пандемия шароитида аҳоли бандлиги масаласи ўткир ижтимоий масалага айланган.

Юқоридаги ҳолатларни эътиборга олган ҳолда, 2020 йилдан бошлаб аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлаш ҳамда аҳоли бандлигини таъминлаш мамлакатимизда пандемия таъсирини юмшатиш борасидаги ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатларда[3] асосий вазифаларидан бири сифатида белгиланган.

Амалга оширилаётган ислохотлар натижалари асосида юзага келаётган меҳнат бозоридаги ўзгаришларни баҳолашда ўзгариш қонуниятларини аниқлаш ва тенденцияларни иқтисодий-статистик баҳолаш муҳим ҳисобланади. Юқоридагиларни ҳисобга олган ҳолда, миллий меҳнат бозоридаги ўзгаришларни иқтисодий-статистик тадқиқ этиш ҳамда юз бераётган ўзгаришларни услубий жиҳатдан асослаш мақсадида тадқиқот амалга оширилиши белгиланди.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили. Бандлик сиёсати, бандликни таъминлаш, меҳнат муносабатлари ва бандликнинг айрим жиҳатлари йўналишида охириги йилларда кўплаб хорижлик ва маҳаллий иқтисодчи олимлар томонидан тадқиқот ишлари олиб борилмоқда. Бандлик моделларига ёндашувлар, аҳоли бандлигининг хусусиятлари ҳамда бандликнинг иқтисодий-статистик тадқиқи хорижлик олимлардан В.Т.Перекрест, В.А.Курзенов, С.Г.Ермолаева, Г.Н.Соколова, Р.Г.Емцова, А.И.Рофе, Б.Г.Збышко [4]лар томонидан ўрганилган.

Меҳнат бозори ва инфратузилмасининг ижтимоий-иқтисодий моҳияти, таркибий қисмлари, элементлари, асосий вазифалари ва функциялари академик Қ.Х.Абдурахмонов [5] томонидан тадқиқ этилган. Шу билан бирга А.Асрақуловнинг тадқиқотларида бандлик моделлари

тадқиқига концептуал ёндашувларни илмий-назарий жиҳатдан тадқиқ этиш билан бирга[6] бандлик турлари ва шакллари омилар таъсири иқтисодий-статистик жиҳатдан таҳлил этилган[7]. Ушбу тадқиқот доирасида биз томонидан бандликнинг Ўзбекистон Республикаси ҳудудларидаги ҳолати ҳамда унинг ўзгариш тенденциялари статистик маълумотлар асосида таҳлил қилиниб, аҳоли бандлиги ҳолатининг ўзгаришига таъсир этувчи омилар статистик гуруҳлаш асосида таҳлил қилинган.

Тадқиқот методологияси. Тадқиқотда бандлик моделларига концептуал ёндашувлар монографик тадқиқот асосида даврий кетма-кетликда назарий жиҳатдан ҳар томонлама ўрганиб чиқилди. Расмий статистик маълумотлардан фойдаланган ҳолда мамлакатимиздаги бандлик даражаси аниқланди, унинг ўзгариш тенденциялари баҳоланди ҳамда мамлакат ҳудудларидаги бандлик даражаси асосида ҳудудларни гуруҳлаган ҳолда бандлининг асосий ижтимоий-иқтисодий кўрсаткичлар билан боғлиқлик даражаси аниқланди. Тадқиқотни амалга ошириш жараёнида тадқиқот методологияси сифатида илмий абстракция, статистик гуруҳлаш, статистик таққослаш, анализ ва синтез усулларидан фойдаланилди.

Таҳлил ва натижалар. Назарий жиҳатдан бугунги кунгача аҳоли бандлиги ва ишсизлик масалаларига бир нечта назарий-услубий ёндашувлар ишлаб чиқилган ва уларнинг ҳар бири иқтисодий тараққиётнинг алоҳида даврларидаги муайян босқичларга тўғри келади. Бандлик назарияларининг энг кенг тарқалганларидан бири сифатида бандликнинг классик назарияси қаралади ва бу назария аҳолининг тўлиқ бандлигини меҳнат бозорида рақобат мавжудлигини зарурий шарт сифатида кўрсатади, яъни классик назария меҳнат бозоридаги ялпи талабнинг ялпи таклифга мутаносиблигига асосланади [8].

Классик назариянинг асосий тамойиллари ташқи бозор аралашуви натижасида мувозанатдан чиқиб кетиши мумкин бўлган эркин бозор фаолияти механизмини такомиллаштириш бўйича ёндашувга асосланган. Ушбу механизмнинг тўлақонли фаолият кўрсатишига халақит берадиган омилар сифатида турли минтақаларда вақти-вақти билан юзага келувчи урушлар, зиддиятлар, табиий офатлар қаралган ҳамда уни ишлаб чиқаришни тиклайдиган, даромадлар ва харажатлар мутаносиблигини таъминлайдиган ўз-ўзини тартибга солишчи механизм сифатида талқин этилади [9].

Бандлик назариясининг янги концепцияси Ж.Кейнснинг “Бандлик, фоизлар ва пулнинг умумий назарияси” номли асаридан [10] 1936

йилда биринчи марта ўз аксини топди. Унда бандлик назариясига янги концептуал ёндашув кўрсатилган бўлиб, Ж.Кейнс бандликни тартибга солиш механизми бозор иқтисодиётига хос эмаслигини асослаган ҳолда классик назарияни бутунлай рад этади ва иқтисодиётнинг мувозанатлилигига давлатнинг тартибга солувчи роли орқали эришилишини асослаб беради.

Ҳозирги даврга келиб Кейнснинг бандлик модели унинг ўзига хос хусусиятларини намоён этувчи саноатлашган жамият модели билан алмаштирилди. Тараққиёт қонуниятларига асосан XX асрнинг иккинчи ярми охирида саноатлашган жамият модели постиндустриал моделга айлана бошлади. Моделларнинг ўзгариши кўп жиҳатдан меҳнат унумдорлигининг ўсиши ва моддий ишлаб чиқариш соҳасидаги талаб динамикасининг ўзгариши билан боғлиқ бўлган бандлик жараёнидаги таркибий ўзгаришлари билан белгиланади. Ушбу ўзгаришларнинг асосий хусусиятларидан бири – моддий ишлаб чиқариш даражаси ўсиши билан саноатда банд бўлганлар улушининг камайишидир. Ривожланган мамлакатларда саноат ишлаб чиқариши ва унда ишлайдиган ишчилар улушининг пасайиши бир вақтнинг ўзида унинг умумий ҳажми ошиши билан рўй беради [6]. Айтиш жоизки, Кейнснинг ушбу ёндашуви янги билимларга асосланган иқтисодиёт шароитида янада такомиллашган ҳолда ўз исботини топмоқда.

Адабиётларда хизмат кўрсатиш соҳасининг жадал ривожланишини ушбу соҳадаги бандлик жараёнининг шarti сифатида қаралади. М.Портернинг фикрича, бандлик жараёни-

даги бундай ўзгаришлар бир қатор омиллар – хизматларга бўлган эҳтиёжнинг ўсиши ва унинг ўзгариши, яъни ишлаб чиқаришга хизмат қиладиган аниқ функцияларни корхонадан ташқарида бўлган корхоналарга топширишга боғлиқ [11].

XX асрнинг 80-йиллардан бошлаб, дунёда бандликнинг асосий ишлаб чиқариш ёки хизмат кўрсатиш турлари бўйича меҳнат фарқлана бошланди. Бунда ушбу соҳада малакали ишчи кучига талаб ўсишига олиб келадиган, мустақил бизнес тури сифатида ажралиб чиқадиган юқори технологияли хизматларнинг роли ортиб бормоқда. Тадқиқотчиларнинг фикрига кўра, 90-йиллар охирида, хизмат кўрсатиш соҳасининг ривожланишига эҳтиёжларнинг тортилиши қонуни, интеллектуал ресурслар миқдорининг ўсиши ва инсон капитали сифати ўзгариши билан юзага келувчи иқтисодий ривожланишнинг узоқ муддатли омиллари таъсир кўрсатди [12].

Аҳоли бандлигининг асосий омили сифатидаги жадал ривожланишнинг зарурий шarti – юқори даражада ривожланган моддий ишлаб чиқаришдир, чунки айнан шу шартга асосланган ҳолда ишчиларни хизматлар соҳасида қайта тақсимлаш учун шарт-шароитлар юзага келади. Бу тенденцияга биринчи бўлиб А. Тоффлер эътибор қаратган, унинг тадқиқотларида меҳнат шакллари сарфидаги асосий ўзгариш сифатида ривожланган мамлакатлар аҳолиси фаолиятида жисмоний меҳнат 50% дан кўпроқ пасайишни бошлаганлиги аниқланган [13].

1-жадвал

Бандлик моделлари ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари [6]

Бандлик моделлари	Бандлик моделларининг хусусиятлари
Бандликнинг классик назарияси	Аҳолининг тўлиқ бандлиги мавжуд бозордаги рақобат мавжудлигининг зарурий шarti сифатида белгиланади, бу эса ялпи талабнинг ялпи таклифга мос келишига асосланади.
Кейнс модели	Бандлик бозор механизми томонидан мувозанатга келмайди, балки у давлатнинг ишсизлик ва инфляция даражасини тартибга солиш билан боғлиқ иқтисодиётга аралашуви натижасида барқарорлашади.
Бандликнинг индустриал модели	Моддий ишлаб чиқариш соҳаси ривожланишига мутаносиб ҳолда соҳада банд бўлганлар миқдорининг ортиб бориши кузатилади.
Бандликнинг постиндустриал модели	Моддий ишлаб чиқариш ва унда ишлайдиган ишчилар улуши унинг умумий ҳажми ошиши билан пасайиши бир вақтнинг ўзида рўй беради. Бандликнинг моддий ишлаб чиқаришдан хизматлар соҳасига кўчиш жараёни бошланади.
Бандликнинг янги модели	Ишлаб чиқариш анъанавий омилларининг роли ўзгаради. Бунда ахборот ва билим алоҳида ўрин эгаллайди, асосий ривожланиш интеллектуал фаолиятга қаратилади. Ушбу моделда ишлаб чиқариш хизматлари учун янги, юқори малакали иш ўринларини ва аҳолига хизмат кўрсатиш билан боғлиқ паст малакали иш ўринларини шакллантириш функциясини ўз ичига оладиган хизмат кўрсатиш соҳаси алоҳида ўрин тутди. Меҳнат мотивацияси тизими ўзгаради, “меҳнат” тушунчасига нисбатан ёндашув ўзгаради.

Хизмат кўрсатиш соҳасида бандликни ривожлантириш учун зарур шароитларни яратадиган ушбу омиллар қаторига илмий ва техникавий тараққиётнинг таркибий эҳтиёжлари,

аҳоли турмуш даражаси динамикаси, жамиятда истеъмолчи психологиясининг ўзгариши каби омилларни киритиш мумкин.

ДЕМОГРАФИЯ ВА МЕҲНАТ ИҚТИСОДИЁТИ

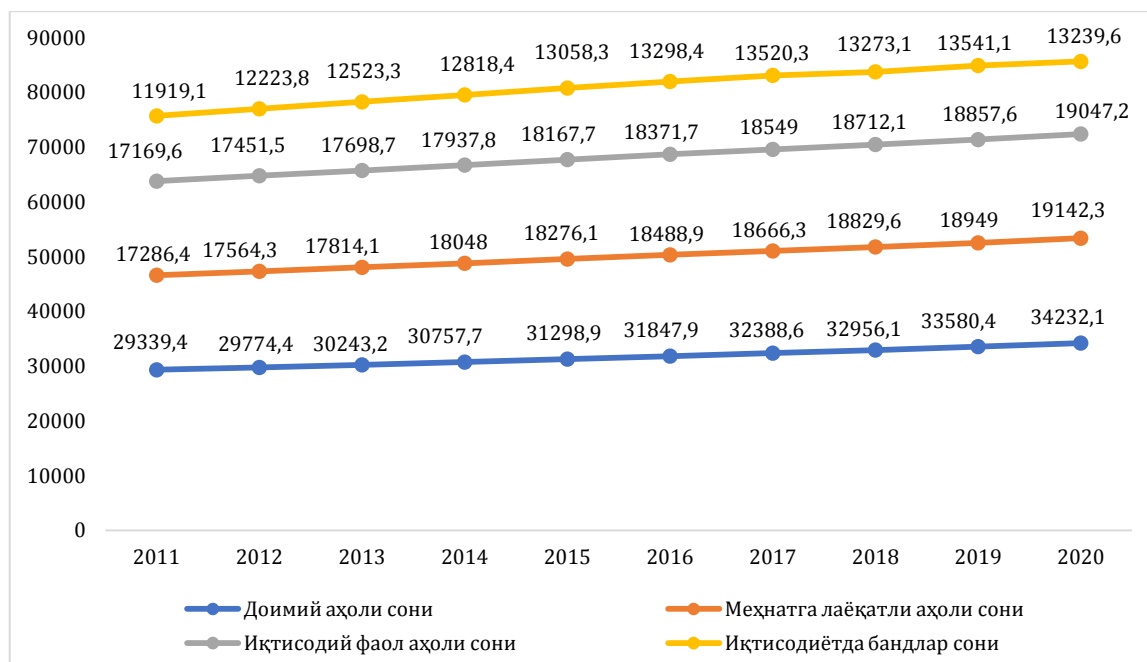
Бандликнинг янги модели постиндустриал моделга ўхшаш бўлиб, унда ишлаб чиқариш анъанавий омилларининг роли ўзгаради, бунда ахборот ва билим алоҳида ўрин эгаллайди, асосий ривожланиш интеллектуал фаолиятга қаратилади. Ушбу моделда ишлаб чиқариш хизматлари учун янги, юқори малакали иш ўринларини ва аҳолига хизмат кўрсатиш билан боғлиқ паст малакали иш ўринларини шакллантириш функциясини ўз ичига оладиган хизмат кўрсатиш соҳаси алоҳида ўрин тутди (1-жадвал).

Юқорида кўриб ўтилган моделлар асосидаги ўзгаришлар турли мамлакатлар меҳнат бозоридаги тенденцияларнинг моҳияти ва хусусиятларини назарий жиҳатдан изоҳлаш имконини беради.

Ҳар бир мамлакатда аҳоли бандлигидаги тенденциялар ўзгаришини таҳлил қилиш учун иқтисодий-статистик таҳлилни амалга ошириш талаб этилади. Шу мақсадда Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитасининг демография ва меҳнат бозори бўйича 2011-2020 йиллардаги асосий кўрсаткичлари ўрганиб чиқилди (1-расм).

Мамлакатимизда доимий аҳоли сони 2011 йилда 29339,4 минг кишини ташкил этган бўлса, 2020 йилда бу кўрсаткич 34232,1 минг кишига етган ва ўтган 10 йил давомида доимий аҳоли сони 16,7 %га ортган (ўсиш-4892,7 минг киши).

Меҳнатга лаёқатли ёшдаги доимий аҳоли сони эса 2011 йилдаги 17286,4 минг кишидан 2020 йилда 19142,3 минг кишига етган ва ўтган даврда доимий аҳоли сони 10,7 %га ортган (ўсиш – 1855,9 минг киши).

1-расм. Ўзбекистонда 2010–2020 йилларда меҳнат бозори кўрсаткичларининг ўзгариши, минг киши [14]

Манба: Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитаси маълумотлари асосида муаллиф томонидан ишлаб чиқилди.

Меҳнатга лаёқатли ёшдаги доимий аҳоли сонидagi иқтисодий фаол аҳоли сони 2011-2020 йиллар давомида 10,9 %га ортиб (ўсиш – 1877,6 минг киши), йиллар давомида мос равишда 17169,4 минг кишидан 19047,2 минг кишига етган.

Иқтисодий фаол аҳоли таркибидаги иқтисодиётда банд аҳоли сони ҳам барқарор ўсиш тенденциясига эга бўлиб, 2011-2020 йилларда ушбу кўрсаткич 11919,1 минг кишидан 13239,6 минг кишига етган ва 11,1 %га ўсган (ўсиш – 1320,5 минг киши).

Меҳнат бозори кўрсаткичларининг таркибий ўзгариши бўйича статистик таҳлил ўтган 10 йил давомида алоҳида кўрсаткичлар бўйича

ўзига хос ўзгаришлар юз берганлигини кўрсатади (2-жадвал).

Жумладан, иқтисодиётда бандлар сонининг меҳнатга лаёқатли ёшдаги доимий аҳоли сонидagi улуши (0,2 %), иқтисодий фаол аҳоли сонининг доимий аҳоли сонидagi улуши (0,5 %) ва меҳнатга лаёқатли ёшдаги доимий аҳоли сонидagi (4,7 %) улуши барқарор ўсиб бориши кузатилсада, меҳнатга лаёқатли ёшдаги доимий аҳоли сонининг доимий аҳоли сонидagi улуши (-3,0 %), иқтисодиётда бандлар сонининг доимий аҳоли сонидagi улуши (-1,9 %) ва иқтисодий фаол аҳоли сонидagi улуши (-0,5 %) пасайганлиги кўринади.

Аҳоли бандлиги кўрсаткичларининг статистик таҳлили, %да [14]

Кўрсаткичлар	Йиллар									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Доимий аҳоли	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Меҳнатга лаёқатли аҳолининг доимий аҳоли сонигаги улуши	58,9	59,0	58,9	58,7	58,4	58,1	57,6	57,1	56,4	55,9
Иқтисодий фаол аҳолининг доимий аҳоли сонигаги улуши	42,7	43,2	43,5	43,9	44,0	44,0	44,3	44,4	44,3	43,2
Иқтисодий фаол аҳолининг меҳнатга лаёқатли аҳоли сонигаги улуши	72,6	73,2	73,9	74,8	75,3	75,8	76,9	77,8	78,5	77,3
Иқтисодиётда бандларнинг доимий аҳоли сонигаги улуши	40,6	41,1	41,4	41,7	41,7	41,8	41,7	40,3	40,3	38,7
Иқтисодиётда бандларнинг меҳнатга лаёқатли аҳоли сонигаги улуши	69,0	69,6	70,3	71,0	71,5	71,9	72,4	70,5	71,5	69,2
Иқтисодиётда бандларнинг иқтисодий фаол аҳоли сонигаги улуши	95,0	95,1	95,1	94,9	94,8	94,8	94,2	90,7	91,0	89,5

Манба: Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитаси маълумотлари асосида муаллиф томонидан ишлаб чиқилди.

Бундан хулоса қилиш мумкинки, аҳоли бандлиги даражаси билан бирга параллел равишда ишсизлик даражаси ҳам ошиб бормоқда.

Хулоса ва таклифлар. Бандлик моделларига концептуал ёндашувларни илмий абстракция усулида тадқиқ этилиши натижалари асосида қуйидаги хулосалар олинди:

1. Ривожланган мамлакатларда меҳнат бозоридаги бандлик даражасининг асосий тенденцияси сифатида иқтисодий фаол аҳоли таркибининг моддий ишлаб чиқариш тармоқларидан хизмат кўрсатиш соҳаларига кўчиб ўтишини кўрсатиб ўтиш мумкин.

2. Хизматлар соҳасининг жадал ривожланиши билан вақтинчалик ёлланувчи ишчиларни жалб этиш кенг тарқалмоқда. Шу сабабли бандликнинг жорий даврдаги модели вақтинча меҳнатдан фойдаланишни кенгайтириш билан тавсифланади.

3. Хизматлар соҳасининг жадал ривожланиши билан боғлиқ яна бир тенденция бу – меҳнат ресурслари умумий таркибидаги аёллар улушининг ортишидир.

4. Бандлик моделидаги меҳнат интенсивлиги даражаси бўйича ишчилар икки гуруҳга: меҳнат сиғими паст, лекин ишчиларнинг касбий тайёргарлиги юқори бўлган гуруҳ ва юқори меҳнат сиғимига эга ва касбий тайёргарлик даражасига талаб паст бўлган гуруҳга ажратиш мумкин.

Ўзбекистон меҳнат бозоридаги бандлик кўрсаткичларининг иқтисодий-статистик таҳлили натижаси асосида миллий меҳнат бозорида қуйидаги тенденциялар юз бераётганлигини кўрсатиб ўтиш мумкин:

1. Аҳоли бандлиги даражасига таъсир этувчи демографик ва бандлик кўрсаткичлари йиллар давомида барқарор ўсиб бормоқда.

2. Иқтисодиётда бандлар сонининг меҳнатга лаёқатли ёшдаги доимий аҳоли сонигаги улуши (0,2 %), иқтисодий фаол аҳоли сонининг доимий аҳоли сонигаги улуши (0,5 %) ва меҳнатга лаёқатли ёшдаги доимий аҳоли сонигаги (4,7 %) улуши барқарор ўсиб бормоқда.

3. Кўрилаётган даврда меҳнатга лаёқатли ёшдаги доимий аҳоли сонининг доимий аҳоли сонигаги улуши (-3,0 %), иқтисодиётда бандлар сонининг доимий аҳоли сонигаги улуши (-1,9 %) ва иқтисодий фаол аҳоли сонигаги улуши (-0,5 %) пасайган.

Юқоридаги таҳлиллар ва хулосалардан келиб чиқиб, миллий меҳнат бозорида аҳоли бандлиги даражасини табиий ишсизлик даражасини ҳисобга олган ҳолда самарали даражада бўлишини таъминлаш учун жаҳон миқёсида бандлик моделларида юз бераётган ўзгаришларни эътиборга олиш ҳамда бандликка таъсир этувчи омилларни самарали бошқариш орқали мамлакатимизда аҳоли бандлигини самарали ташкил этиш лозим.

Манба ва адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Аҳоли бандлиги тўғрисида” ги қонуни. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 20.10.2020 й., 03/20/642/1396-сон; 02.04.2021 й., 03/21/681/0264-сон.
 2. Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодекси. –Т.: Адолат, 1996. -256 б.
 3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 19 мартдаги ПФ-5969-сонли Фармони. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 20.03.2020 й., 06/20/5969/0341-сон, 22.10.2020 й., 06/20/6091/1399-сон; 10.02.2021 й., 09/21/6165/0104-сон.
 4. Перекрест В.Т., Курзнев В.А., Перекрест И.В. Концептуально-аналитическое моделирование рынка труда. /Власт и экономика. Управленческое консультирование. №4. –С.80-94.; Ермолаева С.Г. Рынок труда: учебное пособие / С.Г.Ермолаева. — Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2015. — 108 с.; Г.Н.Соколова Экономическая и социальная

эффективность занятости в республике Беларусь: проблема баланса, Белорусский экономический журнал. 2015. № 2. С. 134–145.; Безработица, структурная перестройка экономики и рынок труда в Восточной Европе и России / Под ред. Р.Г.Емцова, С.Коммандера, Ф.Коричелли. - М.: ИНФРА-М, 2016. - 391 с.; Рофе А.И., Збышко Б.Г., Ишин В.В. Рынок труда, занятость населения, экономика ресурсов для труда / Под ред. А.И. Рофе. - М.: МИК, 2014. - 145 с.;

5. Абдурахмонов Қ. Меҳнат иқтисодиёти: назария ва амалиёт / Дарслик. Қ.Абдурахмонов. Қайта ишланган ва тўлдирилган 3-нашри. –Т.: Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси “Fan” нашриёт давлат корхонаси, 2019. – 592 б.

6. Асрақулов А.С. Бандлик моделларини тадқиқ этишга концептуал ёндашувлар // Бизнес-эксперт. Бизнес-Daily медиа. – 2019, №10. 46–50-б.

7. Асрақулов А.С. Норасмий бандликка концептуал ёндашувлар ва унга таъсир этувчи омиллар таҳлили //Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар. –2019, №6.

8. Q.X.Abdurahmonov, N.N.Shoyusupova, I.A.Bakiyeva. Mehnat iqtisodiyoti: darslik. –Т.: TDIU, 2011. –73-б.

9. Сей Ж.Б. Трактат по политической экономии. Серия «Политическая экономия: ступени познания». –М.: «Дело», 2000 г.

10. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег. Избранное. –М.: «ЭКСМО», 2007 г.

11. Портер М. Конкурентное преимущество: как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость / Пер. с англ. Е. Калининой. –М.: Альпина Паблишер, 2008. –720 с.

12. Иноземцев В.Л. За пределами экономического общества. –М.: Академия-Наука, 1998. С. 103–104.

13. Тоффлер, Э. Революционное богатство / Э. Тоффлер, Х. Тоффлер. –М.: АСТ, 2007. –576 с.

14. Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитасининг 2011-2020 йил маълумотлари. www.stat.uz.

**Асқарова Муҳаббат Ибрахимовна -
Тошкент давлат иқтисодиёт университети ҳузуридаги
«Ўзбекистон иқтисодиётини ривожлантиришнинг илмий асослари ва
муаммолари» илмий-тадқиқот маркази кичик илмий ходими**

ЁШЛАРНИНГ ЁШ ГУРУҲИДАГИ ДЕМОГРАФИК ЎЗГАРИШЛАР ВА УНИНГ МЕҲНАТ БОЗОРИГА ТАЪСИРИ

Аннотация. Мақолада республикада ёшларнинг ёш гуруҳидаги демографик ўзгаришлар, уларнинг сони, ёшлар меҳнат бозорида дуч келадиган муаммолар ва уларнинг ечимларига изох берилган.

Таянч сўзлар: меҳнат бозори, ёшлар меҳнат бозори, аҳоли, туғилиш, аҳолининг ўртача ёши, бандлик, ишсизлик, меҳнатга лаёқатли ёшдагилар, меҳнатга лаёқатли аҳоли.

**Аскарлова Мухаббат Ибрахимовна -
Младший научный сотрудник научно-исследовательского центра
«Научные основы и проблемы развития экономики Узбекистана»
при Ташкентском государственном экономическом университете**

ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ В ВОЗРАСТНОЙ ГРУППЕ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА

Аннотация. В статье исследуются демографические изменения в возрастной группе молодежи в стране, рассмотрены проблемы, с которыми сталкивается молодежь на рынка труда, и изложены способы их решения.

Ключевые слова: рынок труда, молодежный рынок труда, население, рождаемость, средний возраст населения, занятость, безработица, население в трудоспособном возрасте.

**Askarova Mukhabbat Ibrahimovna -
Junior researcher of the Research center
«Scientific bases and issues of economic development of Uzbekistan »
under the Tashkent state university of economics**

DEMOGRAPHIC CHANGES IN THE AGE GROUP AND ITS IMPACT ON THE LABOR MARKET

Annotation. In the article researched the demographic changes in the youth age group, their number, the main issues in labor market and are explained the problem solving.

Keywords: labor market, youth labor market, population, births, average age of the population, employment, unemployment, working age population, labour force.